

התנהגות מידע של עיתונאים - דרכי ההתמודדות של עיתונאים עם אתגרי המידע העומדים

בפניהם / אורית זלינגר

תקציר

מידע הוא כלי העבודה העיקרי של העיתונאי. תפקידו לקבל מידע ולהשיגו, לאמת מידע, לעבד אותו ולספק מידע לציבור. ההתפתחויות הטכנולוגיות שהתחוללו בעולם וחדרו גם אל העבודה העיתונאית, משנות את דפוסי העבודה ופותחות דרכים חדשות לתקשורת, לחיפוש ולתיעוד. אם עד לפני כמה עשרות שנים עמדו בפני העיתונאי אמצעי השגת מידע כמו שיחות פנים אל פנים עם מקורות, נבירה בארכיונים ולאחר מכן גם שיחות טלפון, הרי שהיום עומדות בפניו אפשרויות זמינות ופשוטות הרבה יותר. הטלפון הנייד, הדוא"ל, הציטים והרשתות החברתיות הם כמה מן האמצעים שבהם יכולים עיתונאים לתקשר עם מקורותיהם. האינטרנט, ובכללו מאגרי מידע אלקטרוניים וכלי חיפוש נוחים ומתקדמים, מאפשר גישה פשוטה למידע שקודם לכן השגתו הצריכה משאבים רבים התלויים בזמן ובמקום.

אוכלוסיית העיתונאים היא אוכלוסייה מגוונת, בעיקר בשל אופי העבודה העיתונאית. העיתונאי לא מחויב בתעודה אקדמית או מקצועית. הוא מחויב ליכולת סיקור התלויה בכישוריו בלבד. בעולם התקשורת ישנם תפקידים מגוונים, תחומי סיקור שונים וסגנונות עבודה אישיים. כל עיתונאי מפתח לעצמו שיטות עבודה משלו, בונה רשת קשרים עם מקורות ויוצר דפוסי תקשורת בהתאם לצרכיו. המחקר הנוכחי מבקש לבחון את התנהגות המידע של עיתונאים בסביבה הטכנולוגית המתפתחת, תוך התייחסות לייחודה של האוכלוסייה הנחקרת. מתוך הרצון הזה לשקף את אופייה המיוחד של האוכלוסייה, התקבלה ההחלטה לערוך מחקר איכותני הבוחן מקרוב ובאופן פרטני את הנחקרים.

עם חדירת הטכנולוגיות אל גופי התקשורת החלה התנהגות המידע של עיתונאים להיות מושא מחקר למחקרים שונים. המחקר הנוכחי מבקש להוות המשך למחקרים הללו, תוך התייחסות לשינויים הטכנולוגיים המתחוללים בקצב מהיר, ומנקודת מבט של חקר המידע. הוא עוסק בשלוש נקודות עיקריות, שהראשונה שבהן היא כיצד עיתונאים משתמשים במידע; השנייה מתמקדת באינטרנט, בחשיבותו כמקור מידע ובמידת חדירתו לעבודת העיתונאי; והנקודה השלישית היא שאלת ההכשרה של העיתונאים, כלומר עד כמה מקבלים העיתונאים הכשרה בתחום המידע ובעיקר אם יש צורך בהכשרה כזאת. כל אלה נבחנו באמצעות מחקר איכותני הכולל ראיונות עומק חצי מובנים עם עיתונאים.

מן המחקר עולים כמה ממצאים המחזקים את תוצאות המחקרים הקודמים בנוגע לשימוש של העיתונאים במידע. כפי שטוען רייך (2007א, 2007ב), העיתונאים מעדיפים בסופו של דבר את התקשורת הבלתי אמצעית ואת מקורות המידע הלא רשמיים. על מנת להשיג מידע פשוט ובסיסי הם אמנם ישתמשו לרוב במאגרי מידע ובאינטרנט, אך על פי עדותם תמיד יעדיפו לשוחח עם מקור אנושי בטלפון, להיפגש פנים אל פנים ולהימצא במקום האירוע.

כפי שהראו מחקרים קודמים, האינטרנט חדר אל העבודה העיתונאית, והמחקר הנוכחי מראה כי החדירה הזאת הולכת ומעמיקה. כל הנחקרים משתמשים באינטרנט למגוון צרכים וכולם מכירים ביתרונותיו. אבל לאינטרנט גם חסרונות, והעיתונאים מודעים להם. הזמינות בכל זמן ובכל מקום, התובענות, הופכים את עבודת העיתונאי לאינטנסיבית עוד יותר. עודף המידע יכול להקשות על השגת מידע רלוונטי וגם לפגוע במעמדו של העיתונאי כספק מידע. ממצא נוסף מראה כי טכנולוגיות חדשות כמו מחשבי לוח (טאבלטים) וטלפונים חכמים חודרים בהדרגה אל העבודה העיתונאית ומשמשים את העיתונאים לתקשורת ולאיתור מידע בכל מקום ובכל זמן כמעט וללא תלות במחשב נייד. כמו כן, פלטפורמות חדשות כמו רשתות חברתיות גם הן חודרות אל עבודת העיתונאי ומשמשות את העיתונאים על מנת לאתר אנשים ולתקשר איתם.

במחקר נמצא כי אימוץ הטכנולוגיות בידי העיתונאים נעשה באופן לא מאורגן ושיטות החיפוש, האימות והתיעוד נמצאו לרוב ככאלה שאינן מתקדמות. המרוויינים לא הראו בקיאות בשיטות חיפוש מתקדמות, במאגרי מידע מקצועיים או בשיטות לאימות מידע ולהערכת אתרי אינטרנט. נראה כי העיתונאים, אולי בשל אופי סביבת עבודתם, מפתחים שיטות לשימוש במידע שאינן מקצועיות, אך למרות זאת לרוב עולה בידם להשיג את מבוקשם. כאשר עומד בפניהם אתגר מידע, הם אינם מקדישים מחשבה לדרך החיפוש שתוביל לתוצאה המיטבית או המהירה ביותר, אלא פועלים בדרך אינטואיטיבית הזמינה להם באותו הרגע. הם אינם מבדילים בין חיפוש מידע בגוגל לבין השגת מידע באמצעות שיחת טלפון לקולגה או למקור, ועבורם כל דרך היא לגיטימית אם באמצעותה הם משיגים את מבוקשם. העובדה שכלי העבודה שלהם הוא מידע אך הם אינם מקצוענים בתחום המידע, גורמת להם לפתח שיטות עבודה מגוונות בהתאם לצורכיהם.

מן המחקר עולה כי העיתונאים אינם עוברים הכשרה מסודרת ומקיפה בתחום המידע, גם לא במסגרת לימודי תקשורת. נראה כי העיתונאים מפתחים במהלך עבודתם אסטרטגיות לשימוש במידע, ואת מרבית ההכשרה מקבלים תוך כדי עבודה. לפי תחושתם אין להם צורך בהכשרה מסודרת, לא במסגרת מוסדות להשכלה גבוהה וגם לא במסגרת גופי התקשורת.

המחקר הנוכחי מציג תמונה עדכנית של דפוסי העבודה העיתונאית תוך התמקדות בתחום התנהגות המידע, והוא משלב את עולם חקר המידע עם עולם חקר התקשורת. נקודת המבט המחקרית מאפשרת להביט על עבודת העיתונאי מבחוץ ולחשוף את דרכי העבודה, את מידת חדירת הטכנולוגיות ואת הרגלי השימוש במידע של העיתונאים. המחקר מציע להמשיך ולחקור את השפעת הטכנולוגיות על הרגלי העבודה העיתונאית ואת הצורך בהכשרה בתחום המידע. כמו כן, הוא פותח פתח להשוואת נושא המחקר במדינות אחרות, תוך התייחסות למגבלות כמו שפה וגישה למאגרי מידע.

מספר מיון בספרייה:
025.524 זלי.הת תשע"ג

מספר מערכת בספרייה:
002377042